

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационния труд

„Страшният съд” в монументалната живопис на българското Възраждане –
XVIII-XIX в. (иконография и херменевтика)

на Татяна Димитрова Иванова

от

доц. д-р Емануел Ст. Мутафов,

научен секретар на Института за изследване на изкуствата при БАН

Т. Иванова е завършила магистратури по реставрация и теория и практика на художественото образование в НХА, учила е италиански език и е посещавала лекции по християнска археология в Италия, участвала е в няколко международни проекта за консервация и реставрация на църковна живопис. От 15.01.2011 г. е редовен докторант по християнско изкуство в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски”, където е задълбочила познанията си по православна теология. С други думи кандидатът за присъждане на образователната и научна степен „доктор” притежава нужното образование и ценз, както познанията за да се занимава с конкретната проблематика. Т. Иванова е участвала в няколко семинара и конференции, представила е няколко свои текста по темата на дисертацията, от които внимание заслужава „Митарствата на душата” в иконографията на „Страшния съд”. – В: *Проблеми на изкуството*, 4/ 2013, 25-34; има и две публикации в сп. *Богословска мисъл* – Докторантски изследвания, 2012, 2013, т.е. спазени са и изискванията за съответния брой публикации по темата на дисертацията.

Дисертационният труд на Т. Иванова „Страшният съд” в монументалната живопис на българското Възраждане – XVIII-XIX в. (иконография и херменевтика)” съдържа 512 страници текст, има 1370 бележки под линия, а иконографският албум се състои от 322 илюстрации.

Самият текст на дисертацията се простира върху 390 стр. и се състои от предговор, увод, три глави, списъци със съкращения и библиография.

В труда си докторантката демонстрира познаване на основната литература за християнската есхатология. Откроява разликите между средновековната и предмодерна иконография на „Страшния съд“, търсейки спецификата на съответните изображения по българските земи през Възраждането. Широко използва наблюденията на водещи чужди и наши специалисти, обогатявайки вероятно дисертацията на Надежда Илиева от 1997 г. „Иконографията на „Страшния съд“ в църковната монументална живопис в България през XV-XVII в.“, до която твърди, че не намерила достъп. Обектът и предметът на изследването са добре формулирани, въпреки че не става ясно присъствието на термина „херменевтика“ в заглавието. Последният предполага използването на тълкувателни писмени извори към съответните пасажии от Светото Писание или юридически текстове, каквито в дисертацията не се анализират. Тук обаче се предполага, че става дума за „реверанс“ към катедрата, в която Т. Иванова е докторантка. От методологическа гледна точка е достойна за адмириране „иконологичната интерпретация“, която изцяло обезсмисля „херменевтичния метод“, който се бърка с „херметическия метод“, присъщ по-скоро на варварската мисъл от античността.

От гледна точка на собствения ми изследователски профил в дисертацията бих открил позитивно текстовете във Втора глава, които касаят иконографските наръчници на възрожденските ни зографи. Там е извършена сериозна работа и връзката на писмените извори с конкретни изображения е добре доказана. Тук мога да отлича находката на Т. Иванова, че Дичо Зограф е компилирал в описанието на „Страшния съд“ (Gr. 412, ЦСВП „Проф. Иван Дуйчев“) елементи от няколко светогорски щампи и монументални композиции. В целия текст се появяват гръцки и църковнославянски текстове, които са внимателно и точно предадени. Позитивна стъпка е и предложеният хронологически „корпус“ от паметници със сцената „Страшния съд“ в наличните у нас художествени школи през Възраждането, както и направените от тази подредба изводи.

Приносите на дисертацията са доста амбициозно формулирани, тъй като имат по-скоро доуточняващ характер по отношение някои извори, изготвянето на таблици и списъци, идеите за някои влияния (Страшен съд – Неделя Месопустна) и пр. „Задълбоченото изследване“ не може да бъде

„новост” или „принос”, а задължение на всеки изследовател. Авторефератът не отразява винаги точно съдържанието на дисертацията, а на места допуска и разговорен стил на изразяване. Някои правописни и стилистични грешки в целия текст биха могли да бъдат избегнати.

Безспорно дисертацията на Т. Иванова „Страшният съд” в монументалната живопис на българското Възраждане – XVIII-XIX в. (иконография и херменевтика)” е интердисциплинарно изследване, което не се ограничава единствено до богословската трактовка на изображенията, каквато би могло да се очаква от докторант в БФ на СУ „Св. Климент Охридски”. Затова бих отбелязал, че подобен текст, който отчита и достиженията на българските изкуствоведи през последните десетилетия, е „скок напред” не само за Т. Иванова, но и за целия Факултет по посока на сериозната светска наука.

Във връзка с гореизложеното смятам, че докторантката Татяна Д. Иванова отговаря на образователните условия за присъждане на степента „доктор”, заявявайки убедително с настоящия си труд амбициите си към изследователска работа, която, съм сигурен, че предстои с още по-впечатляващи темпове и обеми.

Е. Мутафов

София, 29.07.2014 г.